

การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน
กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ภาคเหนือตอนบน
Monitoring and Evaluation of Farmers'
Reconstruction and Development Fund Implementation in
Upper-northern Region

สัททยา วิเศษ¹, สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์*², ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์³,
จอมพน สมหวัง⁴, ปานิสรา เทพรักษ์⁵

Sahathaya Wises¹, Somchan Sripraschayanon², Tipapron Yesuwan³,
Jompana Somwung⁴, Panisara Theprak⁵

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹,
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง^{2, 5}, วิทยาเชียงใหม่³, วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติ⁴

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹,
Nakhon Lampang Buddhist College^{2, 5},

Chiang Mai Campus³, Nakhon Nan Buddhist College⁴

Corresponding Author, E-mail: sartsirin@gmail.com*

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการดำเนินงาน
กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร และนำเสนอแนวทางพัฒนาการดำเนินงานกองทุน
ฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ภาคเหนือตอนบน ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน
ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ น่านและอุดรดิตถ์ เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีจากกลุ่ม
ตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนองค์กรเกษตรกร 495 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 90 คน
เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์
ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหาตาม
ขอบเขตการประเมิน ได้แก่ ด้านความเข้มแข็ง ด้านการดำเนินการตามแผน ด้าน
ระเบียบกฎหมาย ด้านบุคลากร และด้านประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

ผลการวิจัย พบว่า 1) ความเห็นของเกษตรกรภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.00$; S.D.=0.46) เรียงลำดับมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความเข้มแข็ง ($\bar{X}=4.11$; S.D.=0.33) เกิดจากการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ด้านการดำเนินการตามแผน ($\bar{X}=4.06$; S.D.=0.16) เกิดจากผู้นำมีความรู้ในการจัดการกลุ่ม ด้านระเบียบกฎหมาย ($\bar{X}=3.95$; S.D.=0.63) เกิดจากการปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนด ด้านบุคลากร ($\bar{X}=3.94$; S.D.=0.63) เกิดจากผู้นำพัฒนาองค์กรให้เข้มแข็งโดยการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ และด้านประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ($\bar{X}=3.93$; S.D.=0.57) เกิดการสร้างรายได้ลดต้นทุนการผลิต 2) แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ด้านความเข้มแข็ง ควรมีการจัดทำแผนชีวิต การสร้างทายาทเกษตรกร ด้านการดำเนินการตามแผน ควรมีการวิเคราะห์สภาพปัญหาก่อนทำโครงการ ด้านระเบียบกฎหมาย ควรกระจายการบริหารสู่สำนักงานภูมิภาค ด้านบุคลากร ควรทำฐานข้อมูลองค์กร การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และด้านประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ควรพัฒนาช่องทางการตลาด การจัดการหนี้สินให้เชื่อมโยงกับสถาบันการเงิน องค์ความรู้จากการวิจัยพบว่า กองทุนฟื้นฟูมีบทบาทหลักในการพัฒนาเกษตรกรให้มีศักยภาพและนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: การติดตามประเมินผล; กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร; ภาคเหนือตอนบน

Abstract

The purpose of the evaluation research is to study the level of farmers' opinions towards the operation of Farmers' Reconstruction and Development Fund and to present guidelines for the development of the operation of the Farmers' Reconstruction and Development Fund in Upper Northern Region such as Chiang Mai, Chiang Rai, Mae Hong Son, Lamphun, Lampang, Phayao, Phrae, Nan, and Uttaradit. It is a mix-method research with sample consisted of 495 representatives of farmers' organizations and 90 key informants. The data collection tools are questionnaire, in-depth interview, and focus group discussion. An analytical data consist of frequency, mean, standard deviation and

analyze the content according to strength, implementation of the plan, legal, personnel, and economic.

The finding of research show that 1) the opinions of the farmers as a whole are at a high level ($\bar{X}=4.00$, S.D.=0.46), in descending order as follows: the strength aspect ($\bar{X}=4.11$; S.D.=0.33) that to be the participation in management; the implementation of the plan ($\bar{X}=4.06$; S.D.=0.16) that to be the leaders' knowledge to manage group; legal regulations ($\bar{X}=3.95$; S.D.=0.63) that to be caused the compliance with the prescribed regulations; personnel ($\bar{X}=3.94$; S.D.=0.63) that to be the leaders to develop strength organization with support from the staff; and economic benefits ($\bar{X}=3.93$; S.D.=0.57) that to be generated income and reduced production costs. 2) Guidelines for developing the operation of the Farmers' Reconstruction and Development Fund as the strength should have a life plan and creating heirs to farmers; the implementation of the plan should proceed starting from the analysis of problem; legal should distribute management to the region; personnel should make a corporate database and develop learning resources; and economic benefit should develop a variety of marketing channels and manage liabilities linked to financial institutions. The body of knowledge from research indicates that the Farmers' Reconstruction has played the main roles for developing farmers to be potential and apply for their sustainable life.

Keywords: Monitoring and Evaluation; Farmers' Reconstruction and Development Fund; Upper-Northern Region

บทนำ

เกษตรกรรมถือเป็นอาชีพหลักในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประชากรส่วนใหญ่ทำการเกษตรเพื่อแปรรูปเป็นสินค้าในการส่งออก การสร้างรายได้ในระบบเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้เกษตรกรรมเป็นอาชีพที่มีความสำคัญต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560) โดยเฉพาะช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-3 (พ.ศ. 2504-2519) มุ่งเน้นการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำ เส้นทางคมนาคมขนส่งที่สะดวกแก่การนำสินค้าทางเกษตรไปยังตลาดกลาง ฯลฯ ทำให้การเกษตรขยายตัวเพิ่มขึ้น เพิ่มพื้นที่เพาะปลูกอย่างรวดเร็วจนส่งผลให้เกิดปัญหาความมีเสถียรภาพด้านราคาและรายได้ของเกษตรกร ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4-7 (พ.ศ. 2520-2539) รัฐบาลตระหนักถึงปัญหาพื้นที่ทำกินจึงทำแผนปฏิบัติการเพื่อสนับสนุนโครงสร้างการเกษตร 3 แผน ได้แก่ แผนฟื้นฟูการเกษตร แผนปรับระบบการเกษตรในเขตชลประทานลุ่มน้ำเจ้าพระยา และแผนปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร ต่อมาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้ปรับกระบวนการทศน์ ทิศทางการพัฒนาที่มุ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถแข่งขันควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) เน้นการพัฒนาด้าน การปรับโครงสร้างเพื่อเพิ่มความสามารถด้านการแข่งขัน ส่วนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) เน้นให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตที่เน้นผลิตสินค้าเกษตรที่ให้ผลตอบแทนสูงและสามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ยึดคนเป็นศูนย์กลางตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรควบคู่กับการพัฒนาการผลิต การจัดการสินค้าการเกษตรและความมั่นคงด้านอาหาร สนับสนุนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ขณะที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ให้ความสำคัญการพัฒนาเกษตรกรเป็นศูนย์กลาง โดยผลักดันให้สามารถประกอบกรในรูปแบบธุรกิจเกษตรแบบพึ่งพาตนเอง และขยายผลอย่างต่อเนื่องตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ โดยการบริหารจัดการเกษตรรูปแบบใหม่ที่ทันสมัย นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อมาช่วยสนับสนุนการเกษตรและขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)

จากที่กล่าวมาข้างต้น การประกอบอาชีพเกษตรกรจึงเป็นกระดูกสันหลังของคนไทย แต่กระนั้นเกษตรกรยังพบปัญหาต่าง ๆ เช่น อาชีพเกษตรกรถูกมองข้ามและไม่ให้ความสำคัญ ผลผลิตทางการเกษตรมีราคาต่ำ ล้นตลาด แม้นโยบายภาครัฐจะให้การส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ปัญหาสำคัญของการประกอบอาชีพเกษตรกรเกิดจากการขาดคุณลักษณะ ขาดทักษะ ขาดความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการ และความสามารถในการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการ

เพิ่มผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าให้สินค้าและบริการในภาคการเกษตร ทำให้ประเทศไทยได้ผลักดันให้เกิดโมเดลสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนในการเกษตรตามสโลแกนไทยแลนด์ 4.0 ที่จะต้องเปลี่ยนแปลงจากทำเกษตรกรรมดั้งเดิมไปสู่การเป็นเกษตรกรแบบผู้ประกอบการ เปลี่ยนจากการรอรับความช่วยเหลือจากภาครัฐเป็นผู้ริเริ่มทำธุรกิจด้วยตนเอง (Startups Smart Enterprises) (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560)

สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติ กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ. 2542 มาตรา 5 ที่เรียกว่า กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร โดยมีวัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกรในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร 2) ส่งเสริมและสนับสนุนการฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพเกษตรกรของเกษตรกร 3) พัฒนาความรู้ในด้านเกษตรกรรมหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเกษตรกรรม เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรเกษตรกร และ 4) พัฒนาศักยภาพในการพึ่งพาตนเองและเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างเกษตรกร (พระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ. 2542, 2542) ซึ่งกลุ่มภาคเหนือตอนบนได้รับการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรในแต่ละจังหวัด โดยทางสำนักงานกองทุนฯ ได้ปฏิบัติงานตามพันธกิจและวัตถุประสงค์ให้ได้กำหนดไว้ทั้งการให้การสนับสนุนงบประมาณอุดหนุน งบประมาณกู้ยืม และการสนับสนุนด้านการพัฒนาศักยภาพแก่กลุ่มองค์กรเกษตรกรเพื่อที่จะสร้างงาน สร้างอาชีพและสร้างรายได้เป็นชุมชนเข้มแข็งที่สามารถพึ่งพาตนเองได้

จากเหตุผลข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงดำเนินโครงการติดตามและประเมินการดำเนินงานของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ภาคเหนือตอนบน สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรได้ทำการช่วยเหลือและส่งเสริมตามวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งกองทุนฟื้นฟูฯ ขึ้นมา โดยมีมุ่งศึกษาบริบทองค์กรเกษตรกร ความเข้มแข็ง การดำเนินการ การปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน การเสริมสร้างศักยภาพ และความสามารถในการสร้างรายได้ ลดต้นทุนการผลิต และเสนอแนวทางช่วยเหลือให้การดำเนินงานของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรได้บรรลุเป้าหมายที่คาดหวังที่จะช่วยองค์กรเกษตรกรให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ตลอดถึงเพื่อเป็นแนวทางช่วยส่งเสริมและพัฒนา กลุ่มองค์กรเกษตรกรที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร (Smart Farmer Entrepreneur) ให้สามารถพัฒนาประเทศชาติอย่างมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนตามยุทธศาสตร์ชาติสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการดำเนินงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ภาคเหนือตอนบน

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อประเมินผลการดำเนินงานด้านการฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรขององค์กรเกษตร ภาคเหนือตอนบน โดยมีขอบเขตการติดตามประเมินผล 5 ด้าน คือ 1) ความเข้มแข็งหรือความพร้อมขององค์กรเกษตรกร 2) การดำเนินการตามแผนหรือโครงการฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร 3) ระเบียบกฎหมายที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนการปฏิบัติงานในโครงการฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร 4) บุคลากรและโครงสร้าง ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ 5) ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจของโครงการฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรต่อเกษตรกรทางมิติการลดต้นทุนการเพิ่มรายได้และความสามารถในการจัดการหนี้ของเกษตรกร

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ องค์กรเกษตรกรที่ได้รับเงินอุดหนุนและเงินกู้ยืมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งใน 9 จังหวัดภาคเหนือตอนบน โดยสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวกจากองค์กรเกษตรกร 9 จังหวัด จังหวัดละ 55 คน

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 อนุกรรมการกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร 9 จังหวัด จังหวัดละ 10 คน รวม 90 คน กลุ่มที่ 2 พนักงานสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร 9 จังหวัด จังหวัดละ 5 คน รวม 45 คน กลุ่มที่ 3 องค์กรเกษตรกรที่ได้รับเงินอุดหนุนและเงินกู้ยืม 9 จังหวัด จังหวัดละ 2 องค์กร รวม 18 องค์กร

3. เครื่องมือการวิจัย โดยการออกแบบระหว่างผู้เชี่ยวชาญกับกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรเพื่อประเมินและติดตามผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย

1) แบบสอบถาม เพื่อประเมินผลการดำเนินงานด้านการฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรขององค์กรเกษตร ภาคเหนือตอนบน จำนวน 2 ชุด ประกอบด้วยชุดที่ 1

แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร สาขา จังหวัด และชุดที่ 2 แบบสอบถามองค์กรเกษตรกรที่ได้รับเงินอุดหนุนและเงินกู้ยืม

2) การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยมีประเด็นคำถามตามขอบเขต การติดตามประเมินผล 5 ด้าน ได้แก่ 1) ความเข้มแข็งหรือความพร้อมขององค์กร เกษตรกร 2) การดำเนินการตามแผนหรือโครงการฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร 3) ระเบียบกฎหมายที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนการปฏิบัติงานในโครงการฟื้นฟูและพัฒนา เกษตรกร 4) บุคลากรและโครงสร้าง ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ 5) ประโยชน์ ทางด้านเศรษฐกิจของโครงการฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรต่อเกษตรกรทางมาตรการลด ต้นทุนการเพิ่มรายได้และความสามารถในการจัดการหนี้ของเกษตรกร

3) แนวคำถามประกอบการประชุมย่อย เพื่อถอดบทเรียนองค์กรเกษตรกร ที่ได้รับเงินอุดหนุนและเงินกู้ยืม ตามขอบเขตการติดตามประเมินผล 5 ด้าน

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) การจัดประชุมทีมวิจัย สร้างความรู้ ความเข้าใจและติดตามผลการ ดำเนินงานแผนโครงการฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร โดยศึกษาเอกสาร รายงานการวิจัย บทความ วารสาร รายงานการประชุมและสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเพื่อสร้าง เครื่องมือการติดตามประเมินผล

2) การคัดเลือกเป้าหมายแต่ละพื้นที่แบบเจาะจงที่ได้จากลงสำรวจข้อมูล ภาคสนาม โดยใช้เครื่องมือจากแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม

3) การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนา เกษตรกร ได้แก่ องค์กรเกษตรกรที่ได้รับเงินอุดหนุนและเงินกู้ยืม การสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวแทนอนุกรรมการ และพนักงานสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร

4) การประชุมกลุ่มย่อยองค์กรเกษตรกรได้รับเงินอุดหนุนและเงินกู้ยืม เพื่อ ถอดบทเรียนตามขอบเขตการติดตามประเมินผล 5 ด้าน

5) วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการติดตามและประเมินผล

6) การจัดประชุมคืนข้อมูลนำเสนอผลการวิจัย

7) การจัดทำบทความวิจัยเพื่อเผยแพร่และรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการ วิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานตาม มาตรฐานวัด 5 ระดับของลิเคิร์ต

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาตามแบบจำลองชิปในประเด็นบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิต

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร องค์กรเกษตรกรและระดับความคิดเห็นขององค์กรเกษตรกร 5 ด้าน

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามด้านข้อมูลพื้นฐานพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 275 คน คิดเป็นร้อยละ 55.56 เพศหญิง จำนวน 220 คิดเป็นร้อยละ 44.44 ด้านอายุพบว่า มากที่สุด ได้แก่ กลุ่มอายุ 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.01 รองลงมากลุ่มอายุ 61 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 42.08 ด้านระดับการศึกษาพบว่า มากที่สุด ได้แก่ ระดับการศึกษาต่ำกว่าชั้นมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 60.92 รองลงมาระดับการศึกษาชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)/ชั้นมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 20.64 ด้านอาชีพพบว่า มากที่สุด ได้แก่ เกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 86.97 รองลงมาอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 5.41 ด้านสถานภาพในครัวเรือนพบว่า ส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 60.92 รองลงมาเป็นสมาชิกในครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 39.08 ด้านลักษณะการถือครองที่ดินพบว่า การถือครองที่ดินเป็นของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 89.78 รองลงมาเช่าที่ดินทำกิน คิดเป็นร้อยละ 5.81

1.2 ข้อมูลขององค์กรเกษตรกรพบว่า ด้านการขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกกองทุนมากที่สุด ในปี พ.ศ. 2543 คิดเป็นร้อยละ 63.73 รองลงมาปี พ.ศ. 2558 คิดเป็นร้อยละ 8.82 ด้านการได้รับอนุมัติเงินสนับสนุนจากกองทุนมากที่สุด จำนวนเงินต่ำกว่า 100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 41.48 รองลงมาจำนวนเงินที่ได้รับอนุมัติ 400,001-500,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 23.45 ด้านประเภทของเงินกู้ที่ได้รับจากกองทุนฯ มากที่สุด ได้แก่ เงินอุดหนุนพัฒนาแผนและโครงการ คิดเป็นร้อยละ 51.70 รองลงมาประเภทเงินกู้ยืม คิดเป็นร้อยละ 38.28 กรณีเงินกู้ยืมขององค์กรเกษตรกรต้องส่งคืนกองทุนมากที่สุด ได้แก่ 5 งวด คิดเป็นร้อยละ 55.11 รองลงมา 8 งวด คิดเป็นร้อยละ 11.77 การชำระคืนเงินกู้ยืมมากที่สุด ได้แก่ ชำระคืนหมดแล้ว คิดเป็นร้อยละ 40.56 รองลงมาชำระบางงวด คิดเป็นร้อยละ 35.29 ระยะเวลาเงินกู้ที่กำหนดในสัญญามากที่สุด ได้แก่ 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 55.42 รองลงมาสัญญา 8 ปี คิดเป็นร้อยละ 13.00

1.3 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นขององค์กรเกษตรกร 5 ด้าน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.00$; S.D.=0.46) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดย

เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยพบว่า ด้านความเข้มแข็งหรือความพร้อมขององค์กรเกษตรกร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.11$; S.D.=0.33) รองลงมาด้านการดำเนินการตามแผนหรือโครงการฟื้นฟูและพัฒนา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.06$; S.D.=0.16) รองลงมาด้านระเบียบกฎหมายที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.95$; S.D.=0.63) ด้านบุคลากรและโครงสร้าง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.94$; S.D.=0.63) และด้านประโยชน์ทางเศรษฐกิจของโครงการฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรต่อเกษตรกร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.93$; S.D.=0.57)

2. วิเคราะห์ผลการดำเนินงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ภาคเหนือตอนบน

2.1 ด้านความเข้มแข็งหรือความพร้อมขององค์กรเกษตรกรพบว่า ระเบียบกองทุนฟื้นฟูฯ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มองค์กรเกษตรกร เป็นเครื่องมือที่ช่วยเหลือสนับสนุนกลไกกลุ่มองค์กรเกษตรกรที่จะช่วยผลักดันการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพตามแบบแผนที่กำหนด ซึ่งหากมีการกำหนดแผนงานที่ดีย่อมช่วยในการเตรียมความพร้อมแก่กลุ่มองค์กรเกษตรกรให้ประสบความสำเร็จตามแผนงานที่ตั้งไว้ โดยความเข้มแข็งจะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการและวางแผนเกี่ยวกับงบประมาณ โดยผู้นำองค์กรมีศักยภาพและเป็นผู้ขับเคลื่อนให้โครงการประสบความสำเร็จ และเป็นไปตามระเบียบข้อบังคับที่ทางกองทุนฟื้นฟูฯ ฯลฯ กำหนดไว้

2.2 ด้านการดำเนินการตามแผนหรือโครงการพบว่า แผนและนโยบายของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรได้จัดสรรงบประมาณตามพันธกิจด้านทรัพยากร เช่น กำลังคน วัสดุอุปกรณ์ และมุ่งเน้นให้เกิดการบริหารจัดการตามแบบแผนที่มีการกำหนดติดตามประเมินผลการทำงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งตามระเบียบกองทุนฟื้นฟูฯ จะต้องมีการตรวจสอบ ประเมินความเป็นไปได้ด้านขององค์กรก่อนมีการอนุมัติงบประมาณสนับสนุน เพื่อให้องค์กรเกษตรกรปฏิบัติงานตรงตามเป้าหมายและมีทิศทางในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะบุคลากรจะต้องมีความรู้ ความสามารถ สร้างความเข้มแข็งเพื่อขับเคลื่อนกลุ่มองค์กรได้อย่างแท้จริง ขณะที่สมาชิกของกลุ่มองค์กรจะต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพิ่มทักษะและศักยภาพที่จะเสริมสร้างความรู้ มีวิสัยทัศน์ที่ก้าวไกล โดยเฉพาะผู้นำที่เป็นหัวเรือหลักในการนำพากลุ่มให้บรรลุตามเป้าหมาย

2.3 ด้านระเบียบกฎหมายที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนการปฏิบัติงานพบว่า ระเบียบกองทุนฟื้นฟูฯ มีบทบาทในการช่วยเหลือ สนับสนุนและส่งเสริมองค์กร

เกษตรกร โดยการให้โอกาสเข้าถึงแหล่งทุนที่ปลอดดอกเบี้ยหรือดอกเบี้ยต่ำที่เป็นประโยชน์และเป็นคาดหวังขององค์กรเกษตรกร ซึ่งระเบียบกฎหมายการปฏิบัติได้ถูกกำหนดไว้ให้กลุ่มองค์กรเกษตรกรได้ปฏิบัติตาม เพื่อให้เข้าถึงสิทธิในการช่วยเหลือตามพันธกิจของกองทุนฟื้นฟู โดยเฉพาะการลงทะเบียนสมาชิกกลุ่มองค์กรที่จะต้องเป็นเกษตรกรจำนวน 50 คนขึ้นไป และการจัดการจะต้องอยู่ภายใต้ระเบียบต่าง ๆ เช่น การจัดซื้อจัดจ้างที่จะต้องมีการแข่งขันเพื่อป้องกันการทุจริตให้เกิดความโปร่งใสและเป็นไปตามที่พระราชบัญญัติได้กำหนด เป็นต้น เพื่อให้กระบวนการทำงานถูกต้องและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ ฯลฯ

2.4 ด้านบุคลากรและโครงสร้างทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพพบว่า ผู้นำถือเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อการช่วยเหลือ ผลักดันและกระตุ้นให้เกิดการสร้างกลุ่มองค์กรเกษตรกร คอยให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมสมาชิกให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ พัฒนาศักยภาพกลุ่มให้เกิดความสามารถ มีทักษะ สามารถถ่ายทอดความรู้แก่สมาชิกได้หลังจากได้รับการอบรม ประชุม ศึกษาดูงานเพื่อให้สมาชิกเกิดความภาคภูมิใจกับรายได้ที่เกิดจากกลุ่มองค์กรเกษตรกร โดยผู้นำที่เข้มแข็งย่อมทำให้สมาชิกสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติและพัฒนาองค์กรให้เกิดความเข้มแข็ง สร้างความรัก ความสามัคคีช่วยเหลือจุนเจือซึ่งกันและกัน แม้กลุ่มองค์กรจะไม่มีสวัสดิการที่จัดสรรแก่สมาชิก แต่สมาชิกภายในองค์กรเกิดจิตอาสารวมตัวกันทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง

2.5 ด้านประโยชน์ทางเศรษฐกิจของโครงการฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร มิติการลดต้นทุน การเพิ่มรายได้และความสามารถในการจัดการหนี้สินพบว่า กองทุนฟื้นฟู มีเป้าหมายเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้เกิดความเข้มแข็ง โดยการสนับสนุนแก่กลุ่มองค์กรเกษตรกรให้สร้างความมั่นคงด้านครอบครัว ชุมชนและสังคม โดยกองทุนฟื้นฟู จะให้การกู้ยืมเงินในอัตราดอกเบี้ยต่ำแก่กลุ่มองค์กรที่มีความเข้มแข็งและดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชน ลดปัญหาต้นทุนการผลิตเพื่อที่เกษตรกรสามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ปราศจากปัญหาหนี้สินและขยายโอกาสทางด้านเศรษฐกิจที่มั่นคงแก่ชุมชน โดยกองทุนได้ส่งเจ้าหน้าที่แต่ละพื้นที่ลงพื้นที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรกรรมผสมผสานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง การวิถีลดต้นทุนเพิ่มผลผลิตในสินค้าการเกษตร เช่น การใช้ขี้หมู ขี้วัว ขี้ควาย ปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อนำไปใช้ทำการเกษตร ลดต้นทุนการใช้สารเคมี ฯลฯ ซึ่งทำให้บางกลุ่มได้นำไปใช้เกิดประสิทธิภาพขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้นและปลอดภัยจากสารเคมี เป็นที่ต้องการของตลาดปัจจุบันและยังเป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนรักสุขภาพมากขึ้น

3. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรภาคเหนือตอนบน

3.1 ด้านความเข้มแข็งหรือความพร้อมขององค์กรเกษตรกร ควรมีการจัดทำแผนชีวิตของเกษตรกรรายครัวเรือนก่อนพัฒนาโครงการเพื่อให้เห็นภาพในอนาคต โดยใช้แผนโครงการเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความเข้มแข็งของเกษตรกรในระดับกลุ่ม สร้างกระบวนการกลุ่มเพื่อหนุนเกษตรกรรายครัวเรือนให้มีความยั่งยืน สร้างทายาทเกษตรกร คนรุ่นใหม่ให้มาทำการเกษตร สร้างช่องทางการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการทำงานของกองทุนฟื้นฟูแก่เกษตรกรที่มีความหลากหลายในสื่อต่าง ๆ เพื่อให้สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่เกษตรกร

3.2 ด้านการดำเนินการตามแผนหรือโครงการ ควรดำเนินงานให้เป็นกระบวนการเริ่มจากกระบวนการต้นน้ำ วิเคราะห์แผนงานเกษตรกรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ประสบการณ์ องค์ความรู้ ภูมิปัญญาและทรัพยากรธรรมชาติทั้งภายในและภายนอกชุมชน กระบวนการกลางน้ำเน้นการบริหารจัดการกลุ่ม การบูรณาการหน่วยงานทุกภาคส่วนเพื่อพัฒนาศักยภาพองค์กรเกษตรกร การประชุมพบปะ การสื่อสารเพื่อพัฒนา การตลาด การจัดระบบสวัสดิการ การออมทรัพย์ การแบ่งปันผลประโยชน์ การจัดระบบติดตามประเมินผลภายใน และกระบวนการปลายน้ำเน้นการสรุปบทเรียน การถอดบทเรียนองค์ความรู้กลุ่มองค์กรที่ประสบผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จ การยกระดับความรู้โดยการจัดการความรู้ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร

3.3 ด้านระเบียบกฎหมายที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนการปฏิบัติงาน ควรมีการประชุมใหญ่องค์กรเกษตรกรประจำปีเพื่อพบปะสมาชิกให้ความรู้ในด้านกฎระเบียบและเปิดโอกาสให้อนุกรรมการฯ จังหวัดและสมาชิกเกษตรกรได้มีส่วนร่วมในการนำเสนอนโยบาย มีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูลในระดับปฏิบัติ เพิ่มอัตรากำลังบุคลากรในสำนักงานสาขา ขยายลงระดับอำเภอเพื่อให้บริการเกษตรกรได้อย่างทั่วถึง ลดขั้นตอนการทำงานด้านเอกสาร และปรับปรุงแบบฟอร์มเอกสารต่าง ๆ ของกองทุนให้มีข้อความที่ง่ายและกระชับมากขึ้น กระจายอำนาจในการจัดการงบประมาณโดยเฉพาะสำนักงานสาขาที่มีการบริหารจัดการที่ดี และเกษตรกรส่งเงินคืนตามกำหนดเพื่อเป็นแรงจูงใจให้สำนักงานสาขาสามารถบริหารโครงการที่เกษตรกรเสนอมาได้อย่างต่อเนื่อง การปรับปรุงแบบการสนับสนุนงบประมาณที่สอดคล้องกับความจริงของวิถีชีวิตเกษตรกร โดยการอุดหนุนองค์กรเกษตรกรด้วยงบประมาณเพื่อสร้างความเข้มแข็งก่อนที่จะเป็นบัญชีออมเพื่อส่งเสริมอาชีพ รวมทั้งควรเพิ่มระเบียบการสนับสนุน

งบประมาณของกองทุนในระดับของเครือข่าย เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพองค์กรเกษตรกรเชื่อมโยงของเครือข่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นการยกระดับการดำเนินงานของกองทุนฯ ให้มีความหลากหลายมากขึ้น

3.4 ด้านบุคลากรและโครงสร้าง ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลทะเบียนองค์กรเกษตรกรให้เป็นระบบทั้งฐานข้อมูลระดับภาคและระดับจังหวัด พัฒนาแหล่งเรียนรู้ องค์กรเกษตรกรในรูปแบบของโรงเรียนเกษตรกร การจัดทำแผนบูรณาการคน งาน เงิน ความรู้ เทคโนโลยี การผลิต การสื่อสารความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาเพื่อเสริมและพัฒนาศักยภาพที่หลากหลายให้แก่เกษตรกร

3.5 ด้านประโยชน์ทางเศรษฐกิจของโครงการฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรมิต การลดต้นทุน การเพิ่มรายได้และความสามารถในการหนี้สิน ควรมีการพัฒนา ศักยภาพต่อยอดด้านการตลาดให้แก่องค์กรเกษตรกร พัฒนาช่องทางการตลาดที่ หลากหลายในพื้นที่สาธารณะ การใช้สื่อออนไลน์ การทำข้อตกลงกับห้างสรรพสินค้าใน ท้องถิ่นเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของเกษตรกร กำหนดกรอบตัวชี้วัดการดำเนินงานด้าน การลดต้นทุน การเพิ่มรายได้ การจัดการหนี้ การจำแนกประเภทหนี้สินและการปลด หนี้ให้แก่เกษตรกรโดยใช้ฐานข้อมูลที่เป็นจริง/เชื่อมโยงกับสถาบันการเงินอื่น ๆ

อภิปรายผล

1. องค์กรเกษตรกรมีความเห็นเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของกองทุนฟื้นฟู จากการประเมิน 5 ด้าน ที่มีความพึงพอใจในระดับมาก ด้วยพันธกิจของกองทุนฟื้นฟู และพัฒนาเกษตรกรมุ่งหวังในการแก้ปัญหาความยากจน ลดต้นทุนการผลิต สร้าง รายได้และอาชีพให้แก่กลุ่มองค์กรเพื่อเป็นการแก้ปัญหาหนี้สินให้แก่เกษตรกร สอดคล้องกับมณกร มนุญศาสนสรสาทร (2556) อธิบายถึงยุทธศาสตร์กองทุนฟื้นฟูและ พัฒนาเกษตรกรที่มุ่งให้เกิดการช่วยเหลือแก่เกษตรกรในการพัฒนาศักยภาพองค์กร เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในการลดต้นทุนการผลิต การรวบรวม การแปรรูปและการ จัดการการตลาด สร้างรายได้ให้แก่องค์กร ขณะที่ทศพล วิชัยดิษฐ์ (2562) ที่ได้กล่าวถึง สถานการณ์ของเกษตรกรไทยที่ประสบปัญหาอันเกิดจากรัฐยังไม่มีนโยบายเป็น รูปธรรมแก้ไขปัญหานี้สิน ละเลยภารกิจฟื้นฟู การบริหารงานของกองทุนมีอาจ จัดการได้ตามแผน ทำให้งบประมาณที่สนับสนุนองค์กรเกษตรกรไม่เพียงพอต่อบาง กลุ่มที่มีความพร้อมที่จะขยายอาชีพแก่สมาชิกในกลุ่ม ซึ่งการได้รับงบประมาณ สนับสนุนก็เป็นไปตามกรอบที่กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรได้กำหนด แม้จะมี

กฎระเบียบในการดำเนินการที่ซับซ้อนยุ่งยากสำหรับกลุ่มองค์กร แต่ทางกองทุนก็มีเจ้าหน้าที่ที่คอยประสานและอำนวยความสะดวกให้แก่กลุ่มองค์กรเกษตรกรเพื่อให้สามารถได้รับงบประมาณสนับสนุนในการสร้างรายได้ เพิ่มพูนความรู้ ต่อยอดความรู้ และใช้วิธีการที่เหมาะสมกับอาชีพเพื่อลดต้นทุนการผลิต สร้างรายได้และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริงจนเกิดเป็นกลุ่มที่เข้มแข็งในสังคมต่อไป

2. องค์กรเกษตรกรได้มีความเข้มแข็งและความพร้อมภายในกลุ่ม โดยกองทุนได้ช่วยเหลือให้เกิดการรวมกลุ่มและวางแผนการดำเนินงานให้ตรงตามเป้าหมายที่กำหนด โดยผู้นำองค์กรต้องมีศักยภาพที่จะช่วยผู้ขับเคลื่อนโครงการให้ประสบความสำเร็จ ดำเนินการตามระเบียบข้อบังคับของสำนักงานกองทุนฯ อย่างเคร่งครัด โดยกลุ่มองค์กรต้องพัฒนาศักยภาพจากการสนับสนุนทางด้านวิชาการ ความรู้และประสบการณ์ที่ทางสำนักงานกองทุนฯ ได้จัดสรรผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อช่วยชี้แนะแนวทางการพัฒนาอาชีพที่จะช่วยให้กลุ่มองค์กรเกษตรกรลดภาระค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะการทำเกษตรกรรมแบบอินทรีย์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่จะช่วยบรรเทาปัญหาค่าใช้จ่าและหนี้สินที่เกิดจากการทำเกษตรกรรม ซึ่งสอดคล้องกับพันธกิจ สี่หนึ่ง และศุภพรไทยภักดี (2559) ที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับการช่วยแก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกรให้ลดลง คุณภาพของผลผลิตเกษตรอินทรีย์และความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยการค้นหาและพัฒนาความรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้เกิดความรู้ที่ชัดเจน สร้างความเชื่อมั่นและพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ได้จึงน่าจะเป็นแนวทางที่สามารถช่วยพัฒนาต่อยอดระบบเกษตรอินทรีย์ได้ในอนาคต เพราะปัจจุบันเกษตรกรไทยยังมุ่งที่จะทำการเกษตรที่คาดหวังแต่ผลผลิตด้วยการใช้สารเคมีจนก่อให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งการทำเกษตรกรรมดังกล่าวเกิดจากค่านิยมในการทำเกษตรเชิงเดี่ยวเพื่อการพาณิชย์ และเป็นมูลเหตุที่สำคัญให้กลุ่มเกษตรกรไทยเกิดปัญหานี้สินตามมา สอดคล้องกับผลการวิจัยของพิสิทธิ์ โบว์สุวรรณ และคณะ (2565) ที่พบว่า สาเหตุหลักของปัญหานี้สินของเกษตรกร ได้แก่ 1) พฤติกรรมของเกษตรกรที่เปลี่ยนไปในทิศทางวัตถุนิยมตามกระแสสังคมวัฒนธรรมชาติตะวันตก 2) นโยบายของภาครัฐที่ผิดพลาดในการสนับสนุนให้เกษตรกรทำการเกษตรเชิงเดี่ยวเพื่อการพาณิชย์ 3) การแก้ไขปัญหานี้สินเกษตรกรแบบนโยบายประชานิยมก่อให้เกิดหนี้สินที่สะสม ทำให้สำนักงานกองทุนฯ มุ่งเน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็ง กระบวนการทำงานที่ถูกต้องตามระเบียบ/กฎหมายที่กำหนด และการพัฒนาคุณภาพบุคลากรเพื่อต่อยอดในการสร้างงาน สร้างเงินและสร้างความมั่นคงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการลดปัญหานี้สินด้วยการลดค่าใช้จ่ายด้วยวิธีการทำเกษตรแบบอินทรีย์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดถึงช่องทางการขายผล

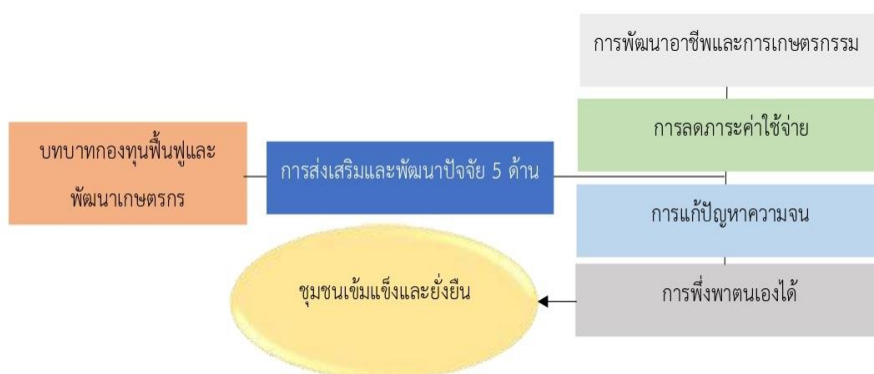
ผลิตภัณฑ์จากการเกษตรที่จะทำให้กลุ่มองค์กรสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนตามนโยบายและความต้องการของเกษตรกรไทยอย่างแท้จริง

3. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานกองทุนฯ เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองลดปัญหาหนี้สินและสร้างรายได้ที่ยั่งยืนแก่กลุ่มองค์กรเกษตรกรต้องจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้ทราบค่าใช้จ่ายของกลุ่มองค์กรเพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่สร้างหนี้ โดยกลุ่มควรมีการปลูกฝังค่านิยมแก่คนรุ่นใหม่ และเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ความช่วยเหลือของสำนักงานกองทุนฯ ให้กลุ่มเกษตรกรได้รับทราบและมีนโยบายจากหน่วยงานภาครัฐร่วมส่งเสริมแก้ไขปัญหาหนี้สิน พัฒนาส่งเสริมศูนย์การเรียนรู้เพื่อให้เกษตรกรได้รับทักษะการเรียนรู้ทางด้านการเกษตรจากผู้เชี่ยวชาญ ปรชาญชุมชน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อลดต้นทุนและเป็นแนวทางในการทำการเกษตรสมัยใหม่ (ธัญญพันธ์ วัฒนจิรพันธุ์ และจงจิต ลีอ่อนรัมย์, 2564) เพื่อได้รับความช่วยเหลือในการดำเนินงานตั้งแต่กระบวนการต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ และปฏิบัติงานให้ตรงตามกรอบระเบียบ/กฎหมายที่ทางสำนักงานกองทุนฯ ได้กำหนดไว้ ทั้งการเพิ่มพูนศักยภาพในการพัฒนาอาชีพจากการต่อยอดการส่งเสริมความรู้แก่กลุ่มองค์กรเกษตรกร ซึ่งปัจจุบันปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดภาระหนี้สินสะสมในครัวเรือนเกิดจากปัจจัยทางด้านสังคม นโยบายของรัฐ สถาบันการเงินเป็นที่ยอมรับ เงื่อนไขการกู้ที่จูงใจและความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อใช้ในการลงทุนซื้อปุ๋ยและอุปกรณ์ในการทำเกษตรกรรม (วรรณภา วงศ์สวรรค์ และคณะ, 2559) ฉะนั้น แนวทางการลดต้นทุนการทำเกษตรเพื่อแก้ปัญหาภาระหนี้สินและเป็นการสร้างคุณภาพผลผลิตจากการเกษตรที่ได้มาตรฐาน สอดคล้องกับวรรณดี สุทธิธนากร (2559) ที่กล่าวถึงความต้องการของเกษตรกร ได้แก่ การยกระดับความรู้ความสามารถในการส่งเสริมการเกษตรทั้งทางเทคนิคและการบริหารจัดการเพื่อเป็นการสร้างรายได้ที่จะช่วยยกระดับเศรษฐกิจพื้นฐานศักยภาพของชุมชนด้วยการมีส่วนร่วม โดยการปรับปรุงบริบทด้านสถานที่จัดจำหน่ายสินค้าที่ถูกคัดเลือกและการทำให้ชุมชนได้รับรู้และเข้าใจถึงความสอดคล้องของแผนพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนกับแผนพัฒนาในทุกระดับเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น (วิกานดา ใหม่เพย และฐิระ ทองเหลือ, (2561) และการส่งเสริมความรู้ด้านการผลิต การตลาดเพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิต การใช้ดิน น้ำ ปุ๋ย การตลาด การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าการเกษตร การตั้งกลุ่มและเครือข่ายการเกษตรและควรพัฒนานวัตกรรมใหม่ที่จะช่วยในการทำการเกษตรที่เหมาะสมเพื่อครอบคลุมการใช้สารเคมี สอดคล้องกับปรารถนา ยศสุข และพงศกร กาวิชัย (2560) ที่กล่าวถึงการทำการเกษตรที่เหมาะสมและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมจะต้องมีการคิดค้น

นวัตกรรมช่วยการผลิตเกษตรอินทรีย์ การควบคุมการใช้สารเคมี สร้างแรงจูงใจให้กับเกษตรกรสู่เกษตรอินทรีย์ การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับผลดีผลเสียของเกษตรอินทรีย์ การเข้ามามีส่วนร่วมของผู้บริโภคในการตรวจสอบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ซึ่งการทำเช่นนี้ย่อมทำให้ลดปัญหาการใช้สารเคมี ลดปัญหานี้สิน เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนตามเป้าหมายของการปฏิบัติงานของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร

องค์ความรู้จากการวิจัย

กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรมีความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรด้วยงบประมาณสนับสนุนและการกู้ยืม โดยกระบวนการส่งเสริมของกองทุนฟื้นฟูฯ มีปัจจัยสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ความเข้มแข็งหรือความพร้อมขององค์กรเกษตรกร 2) การดำเนินการตามแผนหรือโครงการฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร 3) ระเบียบกฎหมายที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนการปฏิบัติงาน 4) บุคลากรและโครงสร้างทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ 5) ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจของโครงการฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรมิติการลดต้นทุนการเพิ่มรายได้และความสามารถในการจัดการหนี้ของเกษตรกร ปัจจัยดังกล่าวเป็นพันธกิจสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้กลุ่มองค์กรเกษตรกรเพื่อสร้างรายได้ที่บรรเทาปัญหาด้านเศรษฐกิจในครอบครัว โดยการให้ความรู้ในการบูรณาการกับอาชีพทางการเกษตรที่จะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายจากทุนทางชุมชนที่เหมาะสม ซึ่งช่วยให้องค์กรเกษตรกรสามารถสร้างรายได้ แก้ปัญหาความจนจากอาชีพหลักของชุมชน และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างถูกต้องตามวิถีชุมชน การขจัดปัญหาของกลุ่มองค์กรเกษตรกรจึงเป็นหัวใจสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้เกิดชุมชนต้นแบบ สร้างความสามัคคี เกื้อกูลอาศัยกันและกันและเป็นชุมชนเข้มแข็งที่มีคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 องค์ความรู้การพัฒนาเกษตรกรกับคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน

สรุป

การติดตามและประเมินการดำเนินงานของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรของกลุ่มภาคเหนือตอนบนสรุปได้ว่า กองทุนฯ ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนและเกษตรกรได้เกิดการสร้างอาชีพที่เหมาะสมกับภูมิปัญญาในท้องถิ่นและวัฒนธรรมทางสังคมตนเอง โดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างความเข้มแข็งที่เกิดจากความพร้อมของสมาชิกในแต่ละกลุ่มที่ร่วมใจกันดำเนินการแบบมีส่วนร่วมตั้งแต่การก่อตั้งกลุ่มองค์กรและการประเมินติดตามผลที่กลุ่มได้กำหนดไว้เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยกลุ่มต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบในการก่อตั้งกลุ่มองค์กร การดำเนินการของงบประมาณสนับสนุน การกำหนดทิศทางการทำงานและการพัฒนาผู้นำและสมาชิกในกลุ่มให้สามารถพัฒนาศักยภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของกลุ่มองค์กรตนเอง ซึ่งที่ผ่านมากลุ่มองค์กรจำเป็นต้องมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ในการช่วยผลักดันให้กลุ่มดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จเพื่อให้กลุ่มองค์กรได้ปฏิบัติตามระเบียบและกฎหมายที่เป็นพันธกิจหลักของกองทุนฯ เช่น การก่อตั้งกลุ่มองค์กร การจัดซื้อจัดจ้างและอื่น ๆ

นอกจากนี้ กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรพยายามที่จะผลักดันให้กลุ่มองค์กรเกษตรกรสามารถช่วยเหลือตนเองด้วยการส่งเสริม ช่วยเหลือและสนับสนุนด้านการศึกษาแลกเปลี่ยนกับกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อเป็นแรงจูงใจและวิธีการที่จะช่วยให้กลุ่มตนเองได้เกิดการพัฒนาศักยภาพ เสริมความรู้ และปรับเปลี่ยนทัศนคติและพัฒนาองค์กรให้เกิดความเข้มแข็ง เพื่อชุมชนสามารถลดปัญหาหาต้นทุนการผลิตที่จะสร้างปัญหาหนี้สิน และขยายโอกาสให้แก่ชุมชนให้สามารถทำการเกษตรกรรมแบบพึ่งพาตนเอง โดยวิธีการใช้ขี้หมู ขี้วัว ขี้ควาย ปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อนำไปใช้ทำการเกษตร ลดต้นทุนการใช้สารเคมี เป็นต้น ดังนั้น พันธกิจหลักของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรจึงมีบทบาทที่สำคัญในการเปิดโอกาสให้กลุ่มองค์กรเกษตรกรให้สามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ สร้างความเข้มแข็ง และสามารถอยู่ร่วมกันได้ในชุมชน เป็นชุมชนที่พึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2560). รายงานการประชุมคณะกรรมการช่วยเหลือเกษตรกร. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ทศพล วิชัยดิษฐ. (2562). การพัฒนารูปแบบการฟื้นฟูเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรจังหวัดสมุทรปราการ. *อินทนิลทักษิณสาร*. 14 (1), 201-219.

- ธัญพันธ์ วัฒนจิรพันธุ์ และจจจิต ลีอ่อนรัมย์. (2564). แนวทางการแก้ไขปัญหานี้สินเกษตรกรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มเกษตรกรตำบลไร่หลักทอง อำเภอน้ำสนิคม จังหวัดชลบุรี. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*. 6 (6), 298-312.
- ปรารณา ยศสุข และพงศกร กาวิชัย. (2560). ปัญหาและแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมการนำนโยบายเกษตรอินทรีย์สู่การปฏิบัติในประเทศไทย. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*. 5 (1), 129-141.
- พระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ. 2542. (18 พฤษภาคม 2542). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 39 ก*. หน้า 13-24.
- พันธ์จิตต์ สีเหนียง และศุภพร ไทยภักดี. (2559). ทศนคติของนักวิชาการเกษตรต่อเกษตรอินทรีย์: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน. *วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร*. 32 (2): 70-79.
- พิสณฑ์ โบว์สุวรรณ และคณะ. (2565). ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทย. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*. 6 (1), 265-277.
- มณกร มนูญศาสตร์สาทร. (2556). การพัฒนายุทธศาสตร์ของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร โดยใช้เมทริกซ์การวางแผนยุทธศาสตร์เชิงปริมาณ. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*. 4 (2), 61-70.
- วรรณดี สุทธิธารกร. (2559). แนวทางในการประสานความร่วมมือเพื่อสร้างความมั่นคงในอาชีพของเกษตรกรในภาคเกษตรกรรมตามโครงการ Smart Officer และ Smart Farmer. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*. 10 (2), 38-56.
- วรรณภา วงศ์สวรรค์ และคณะ. (2559). แนวทางการแก้ไขปัญหาระหนี้สินสะสมของเกษตรกรลูกค้ำธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ตำบลไทยชนะศึก อำเภอกู่เหล็ก จังหวัดสุโขทัย. *การประชุมสวนสุนันทาวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 ประจำปี 2559 เรื่องการวิจัยเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. วันที่ 26 สิงหาคม. หน้า 343-350.
- วิกานดา ใหม่เพย และจิระ ทองเหลือ. (2561). ประเมินผลโครงการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนตำบลแม่ทราย อำเภอร่องวาง จังหวัดแพร่ เพื่อคัดเลือกผลิตภัณฑ์ต้นแบบโดยชุมชนมีส่วนร่วม. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*. 6 (2), 285-294.